

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО, ВІЙНА ТА РЕВОЛЮЦІЙНІ ЗСУВИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

УДК 94(477)“18”:008(2017)

© Олена ДЕНИСЕНКО

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ПРО УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ (1918 р.): ЗДОБУТКИ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ

У статті зосереджено увагу на важливості збереження в історичній пам'яті періоду Гетьманату, ролі Павла Скоропадського як державного діяча. На підставі аналізу архівних матеріалів та крізь призму спогадів гетьмана П. Скоропадського зроблено спробу дослідити його діяльність у період існування Української Держави (1918), розкрити здобутки уряду П. Скоропадського в гуманітарній сфері, виокремити досягнення в розвитку освіти, науки, культури. Окрім того, акцентовано увагу на основних засадах формування уряду, повчальних уроках тієї доби, що є важливими для сьогодення в контексті становлення та розбудови Української держави в умовах російсько-української війни і наступу ззовні на гуманітарну сферу.

Ключові слова: гетьман, Гетьманат, Українська Держава, пам'ять.

Столітній ювілей Української революції (1917–1921) спричинив підвищений інтерес до відповідної наукової тематики. Нова парадигма досліджень суттєво розширила діапазон пошуків учених. Складником революції був період Гетьманату, коли біля керма влади в Україні стояв гетьман Павло Скоропадський. У складних умовах австро-німецької окупації, попри небажання соціалістичних партій брати участь у конструктивній співпраці з урядом, Гетьманат збагатив українське державотворення цінним і повчальним досвідом, але останній гетьман України не здобув належної оцінки як державний діяч. Якщо наукові кола відзначають ювілеї від дня народження гетьмана та створення Української Держави, то на державному рівні ці дати не вшановують.

Проявами увічнення пам'яті про П. Скоропадського на регіональному рівні є перейменування вулиць у п'яти містах України: Києві, Львові, Рівному, Трускавці (Львівська обл.) та Ківерцях (Волинська обл.), проведення виставок у Національному музеї історії України й Музеї гетьманства за матеріалами, які

мають стосунок до родини Скоропадських та останнього гетьмана України Павла Скоропадського [1, 21; 2, 95–106; 3, 107–113].

Гетьманат П. Скоропадського був певним періодом у становленні української державності, а тому й Українська Держава, й особисто він заслуговують на пам'ять і пошану нащадків. В історичній науці є таке поняття, як «місця пам'яті». Їхня головна функція – встановлення зв'язку з минулим, збереження колективної пам'яті. До категорії «місць пам'яті» належать конкретна географічна точка, пов'язана з певною подією, пам'ятники, монументи, предмети матеріальної культури, цвинтарі, музеї, архіви, бібліотеки, символи, топоніміка, трактати й документи, художні твори, усна народна творчість, традиції, певні інституції, історичні події, свята й річниці, ідеї, імена [4, 37–51; 5, 151–152]. Одним із таких місць, географічно далеких від України, але пов'язаних з її історією у ХХ ст., є могила П. Скоропадського в м. Оберсдорф (Німеччина). Це пам'ять про події, які уособлював гетьман і які вплинули на перебіг української історії. «Можна по-різному оцінювати його діяльність, його життя, але це людина, яку вже просто неможливо викинути з нашої історії, перегорнути якимось цю сторінку», – сказав під час відвідин могили останнього гетьмана України доктор історичних наук В.Ф. Верстюк [6].

До «місць пам'яті» в Україні, пов'язаних із добою Гетьманату, можна віднести місце резиденції гетьмана П. Скоропадського в Києві: (вул. Інститутська, 40), місце будівлі кінного цирку Петра Крутикова «Ніппо Паласе», де П. Скоропадський був проголошений гетьманом України (вул. Архітектора Городецького). На жаль, ці будівлі не збереглися. У с-щі Тростянець Чернігівської області існує родинний маєток Скоропадських – пам'ятка архітектури, історії та садово-паркового мистецтва. Саме тут, у помісті діда – І.М. Скоропадського, – пройшло дитинство майбутнього гетьмана, було закладено підвалини любові до рідного краю та України. Прихід до влади і встановлення Гетьманату були зумовлені об'єктивними чинниками, і не останню роль у контексті цих подій відіграла генеалогія П. Скоропадського, його прив'язаність із дитинства до української історії, культури, традицій [7, 381–402].

У сучасних умовах становлення й розвитку незалежної Української держави Гетьманат Павла Скоропадського як державотворчий проект доби Української революції 1917–1921 рр. залишається об'єктом дослідницьких інтересів учених [8]. Вивчення феномена Гетьманату триває близько дев'яти десятиріч. Вітчизняний історіографічний процес відзначається контрверсійністю оцінок діяльності гетьмана й Гетьманату загалом [9, 10]. Але більшість дослідників констатують факт проведення зваженої національної політики в галузі освіти, науки, культури, досягнення в багатьох аспектах внутрішньої та зовнішньої політики.

У статті здійснено спробу дослідити діяльність П. Скоропадського, зокрема розкрити головні здобутки його уряду в розвитку науки, культури, освіти. Акцентовано увагу на уроках тієї доби, що є істотними для сьогодення в

контексті становлення та розбудови Української держави. Звернення до історії, зокрема до правління П. Скоропадського, є важливим і повчальним з огляду на ситуацію, що склалася в Україні.

Свою програму дій щодо розбудови Української Держави гетьман виклав у таких документах, як «Грамота до всього українського народу» та «Закони про тимчасовий державний устрій України», виданих 29 квітня 1918 р. Успіхи, досягнуті за сім з половиною місяців існування Гетьманату, стали реальними завдяки чіткій програмі діяльності й дієздатному уряду. Першочерговим завданням П. Скоропадський вважав створення уряду й сильного адміністративного апарату. У доборі кадрів головну увагу він приділяв професіоналізму, діловим якостям, а не партійній належності (партійним квотам). Йому вдалося створити технократичний уряд із фахівців – не лише українців, а й представників меншин, які були пов'язані з Україною реальними інтересами й хотіли брати участь у державній роботі. У державних установах проводилася політика українізації, яка йшла в руслі українізації всього державного апарату, що відповідало наміру гетьмана будувати міцну самостійну Українську державу на національній основі [10, 118]. Були створені державні інституції, налагоджено фінансово-банківську справу, встановлено дипломатичні відносини з низкою держав, почалася розбудова армії та флоту. Значних успіхів було досягнуто в царинах культури й освіти, створено Українську академію наук, національну бібліотеку, архів, низку музеїв.

Питання культури перебували в компетенції Головного управління мистецтва та національної культури (ГУМНК) на чолі з українським громадським і культурним діячем Петром Яковичем Дорошенком. 21 червня 1918 р. Рада міністрів ухвалила закон про створення у складі Міністерства народної освіти та мистецтва спеціалізованого органу виконавчої влади з окремим бюджетним фінансуванням, очолюваного авторитетним діячем, на який покладалися питання розвитку національного мистецтва й культури [11, 365]. Завдяки залученню до співпраці таких людей, як П. Дорошенко – з особистими переконаннями, знанням історичного минулого, розумінням його значення для розбудови держави, стало можливим національне відродження, яке яскраво виявилось в культурі. Петро Якович Дорошенко походив зі старовинного козацько-старшинського роду Дорошенків. Будучи за фахом медиком, він доклав значних зусиль до розбудови української культури. П. Дорошенко значний час співпрацював із Чернігівською губернською вченою архівною комісією, займався збором і дослідженням пам'яток старовини, за його сприяння в Чернігові був створений Музей В.В. Тарновського (нині – Чернігівський обласний історичний музей ім. В.В. Тарновського). Упродовж періодів Гетьманату й Директорії УНР він залишався на посаді управляючого в справах мистецтва та національної культури і був розстріляний у липні 1919 р. ВУЧК [12, 457].

За сім з половиною місяців – саме стільки проіснувала Українська Держава П. Скоропадського – було засновано Українську академію наук, архівні,

бібліотечні та музейні заклади – Національний історичний музей, картинну галерею мистецтв, Національну бібліотеку, державні українські університети в Києві та Кам'янці-Подільському, десятки інших установ, які мали сприяти відродженню української освіти, науки й культури. 22 липня був схвалений в остаточній редакції законопроект про перетворення Київського українського народного університету на Київський державний український університет, а 26 липня – проект закону про заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету. Обидва заклади створювалися державним коштом (на відміну від народних університетів) у складі чотирьох факультетів: у Києві – історико-філологічний, фізико-математичний, правничий і медичний; у Кам'янці-Подільському – історико-філологічний і фізико-математичний з двома відділами (математичним та природничо-історичним). Двох інших факультетів не названо, але одним із них мав обов'язково бути богословський, на чому наполягали українські священники Подільської єпархії [13, 60 зв., 61, 63; 14, 15].

Сім законів, постанов та інструкцій заклали фундамент організації Української академії наук та Національної бібліотеки. Це надало могутнього поштовху до розвитку центральних державних наукових інституцій, які відіграли визначну роль у становленні вітчизняної фундаментальної науки [16, 8]. Кульмінацією розвитку тогочасного наукового життя стало відкриття в листопаді 1918 р. Української академії наук. 14 листопада гетьман затвердив Закон «Про заснування Української академії наук у Києві», а 24 листопада відбулося її перше засідання. Академію очолив відомий учений-біохімік та організатор науки Володимир Іванович Вернадський, неодмінним секретарем став сходознавець Агатангел Юхимович Кримський. УАН мала три відділи: історико-філологічний, фізико-математичний і соціальних наук. Окрім того, при УАН діяли постійні й тимчасові комісії за різними напрямками, як-от: із вивчення природних багатств України, археографічна, «для складання словника живої української мови», «для складання біографічного словника діячів України», соціальних і правничих питань.

П. Скоропадський дбав про майбутнє України, розвиток мови, формування національної інтелігенції. Були вжиті заходи з українізації установ, ухвалено асигнування Міністерству народної освіти та мистецтва на організацію курсів з українознавства для вчителів по всій Україні. Оскільки на наступні навчальні роки була потрібна більша кількість україномовних професорів, восени 1918 р. ухвалили закони, спрямовані на підготовку молодих, перспективних у науковому сенсі викладачів, затверджених на посади професорських стипендіатів [16, 8–9].

Важливу роботу в заснуванні Національної бібліотеки та Національного архіву проводив Вадим Львович Модзалевський, знавець архівної справи, шанувальник української старовини, активний діяч Чернігівської губернської вченої архівної комісії, який очолив архівно-бібліотечний відділ. Не останню роль у призначенні його на цю посаду відіграло знайомство з П. Скоропадським, для якого він упродовж 1909–1917 рр. збирав фамільні архіви. Після переїзду до

Києва В. Модзалевський поринув у невідкладні науково-організаційні справи, пов'язані із заснуванням Української академії наук, бібліотеки й архіву [11, 365].

22 липня 1918 р. Рада міністрів Української Держави ухвалила законопроект про утворення Фонду Національної бібліотеки, на його формування було виділено зі скарбниці 500 тис. крб [17]. Бібліотека розпочала свою діяльність зі створення 5 вересня 1918 р. Тимчасового комітету (ТК), до складу якого входили академіки В. Вернадський, С. Єфремов, А. Кримський, Г. Житецький, В. Кордт (директор бібліотеки Університету св. Володимира), Є. Перфецький. В Інструкції, затвердженій міністром М. Василенком, було підкреслено значення бібліотеки «як великої книгозбірні всесвітнього типу, яка ґрунтувала би в собі все, що витворено людською думкою та знанням по всіх науках, щоб давала спромогу, не виїздячи з країни, познайомитися в якнайповнішій мірі із світовою літературою по всіх паростях людського знання, писаною геть усіма мовами» [14]. Члени ТК безкоштовно передали до бібліотеки свої власні колекції. Зокрема, значну її частину передали А. Кримський та С. Єфремов, архів свого батька П. Житецького та частину архіву М. Костомарова – Г. Житецький. Обговорювалося питання про придбання колосальних за складом і змістом бібліотек українських істориків, громадських діячів В. Антоновича, Б. Грінченка, В. Білозерського, В. Науменка, Наукового товариства ім. Шевченка, «Старої громади», «Просвіти» [18, 103]. Першочергове значення надавалося формуванню фонду «Україніка» з українознавчих зібрань вітчизняних учених, освітніх діячів, окремих громадян, просвітницьких інституцій, засновувалися відділи рукописів і стародруків.

Було затверджено символіку бібліотеки – чотирикутний штемпель із написом «Національна бібліотека Української Держави у м. Києві», тризубом із хрестом та датою заснування. Текст мав бути написаний церковнослов'янськими літерами на зразок шрифту Пересопницького Євангелія. Символічно, що під номером один в інвентарній книзі Національної бібліотеки в Києві було записано видання, присвячене історії міста, – «Краткое описание Киева, содержащее исторический перечень сего города, также показание достопамятностей и древностей оного. Собранное надворным советником Максимом Берлинским» [19].

У вересні 1918 р. бібліотечно-архівний відділ подав на розгляд уряду план загальної архівної реформи в Україні, де було зазначено, що «національне відродження українського народу рішуче вимагає найуважливішого ставлення до пам'яток минулого, бо архівні матеріали мають велике історичне і наукове значення, в них закладені основи нашої культури, а без розвитку її являється цілком неможливе існування надалі молодій державі» [20, 77; 13, 6 зв.]. На думку ініціаторів проведення архівної реформи: академіків А. Кримського, В. Іконникова, професорів Д. Багалія, І. Каманіна, О. Левицького, В. Модзалевського – основою реформи мала стати ідея, що всі архіви становлять власність Української Держави. Згідно з проектом архівної реформи в Києві засновували Національний архів. Планувалося створення системи архівів для концентрації документів загального державного характеру і значення в Національному архіві у Києві, документів місцевого

характеру – в губернських архівах. У Національному архіві мали зберігатися не лише збірки, розпорошені по всій країні, він мав поповнюватися документами з російських архівосховищ, пов'язаними з історією України, що становили частину її історико-культурної спадщини [21, 142]. Учені архівні комісії перетворювалися на державні установи при ГУМНК, головними завданнями яких були догляд за місцевими архівами, збір і опис документів. Національний архів підпорядкувався Головному управлінню мистецтва та національної культури на правах автономної установи. У статуті Археографічної комісії, метою якої були підготовка й видання документів з історії України та суміжних із нею держав, зазначалося, що вона є державною установою зі своїм бюджетом і їй варто надати характер національної інституції [13, 4; 21, 143].

Важливою особливістю українського музейництва був його зв'язок із національно-культурним рухом, рівнем і потребами розвитку вітчизняної науки. У цей час виникла ідея створення на базі Київського міського художньо-промислового і наукового музею Національного музею (нині – Національний музей історії України). 27 липня 1918 р. на засіданні комісії з розмежування справ між Міністерством народної освіти та мистецтва, ГУМНК і Академією наук було ухвалено рішення створити на базі міського музею Національний як автономну установу, ініціатором якого був М. Біляшівський [13, 4, 4 зв.; 11–12]. Оцінку діяльності Миколи Федотовича дав його учень, друг і соратник Д. Щербаківський, який писав: «Він працював у тій добі культурного, а між іншим, і музейного будівництва на Україні, коли фахівців у цих галузях було надто мало. Одній людині довелося стояти на тому місці, де за нормальних умов повинно було б стояти десятеро. Саме така роль припала на його долю...» [22, 21–22]. За ініціативи М. Біляшівського був розпочатий збір матеріалів з українського мистецтва, які разом із мистецьким відділом Національного музею стали основою картинної галереї (нині – Національний художній музей України). Від квітня до грудня 1918 р. фонди музею поповнилися творами Т. Шевченка, М. Ге, В. Тропініна [23, 120]. У майбутньому планувалося створення мистецько-промислового, етнографічного музею з експозицією просто неба в Маріїнському парку, яка в мініатюрі мала нагадувати сучасний Національний музей народної архітектури та побуту України.

Значна кількість матеріалів про життя і творчість Т.Г. Шевченка, зібрані М. Біляшівським, склали основу Шевченківського відділу в Національному музеї. Вони разом із Шевченківськими збірками Чернігівського музею, а також матеріалами приватних колекцій мали започаткувати Всеукраїнський музей – Шевченківський (нині – Національний музей Т. Шевченка) або Пам'ятковий – присвячений Кобзареві та іншим видатним українським діячам. Окремим відділом у Пам'ятковому музеї мав стати відділ «Відродження України» про події Першої світової війни та український національно-визвольний рух [13, 1–2].

15 червня 1918 р. із цікавою ініціативою заснування Музею-пантеону «Український некрополь», який мав увічнити пам'ять про всіх героїв України,

борців за її незалежність, виступив професор Київського університету св. Володимира Ю. Кулаковський, який мав досвід у створенні та розбудові Київського художньо-промислового і наукового музею, Воєнно-історичного музею Київського відділу Російського воєнно-історичного товариства. Основу музейної експозиції мали скласти матеріали, присвячені визначним українським діячам від давніх часів до 1918 р.

За доби Гетьманату тривали процеси українізації, започатковані Українською Центральною Радою, проводилась українізація державного апарату, було створено Українську академію наук, національну бібліотеку, архів, низку музеїв. Обов'язковим стало вивчення в усіх середніх школах української мови, літератури, історії та географії України, функціонували українські державні університети, було створено 150 нових гімназій, для яких надрукували кілька мільйонів підручників, виділялися кошти на збереження пам'яток старовини.

Створення національних інституцій, до формування яких залучалися провідні спеціалісти, найкращі інтелектуали свого часу в науковій, освітянській, музейній, архівній, бібліотечній галузях, свідчить про цілеспрямовану політику держави в гуманітарній сфері, яка заклала підвалини для дальшого поступу в цьому напрямі. Попри складну військово-політичну ситуацію в період Української революції, розвиток освіти, науки й культури розглядали в контексті державотворчих процесів, національне культурне будівництво ставало пріоритетним державним завданням. Незважаючи на прорахунки в діяльності, яких припустився П. Скоропадський під час свого правління, проведення результативної політики в галузях освіти, науки, культури дає нам підстави констатувати його державотворчу роль і говорити про серйозне значення цих успіхів для дальшого розвитку України.

Прийшовши до влади П. Скоропадський надавав великого значення формуванню команди фахівців-управлінців. Головними критеріями добору урядовців були професіоналізм і патріотизм. Ці питання не втратили своєї актуальності і в сучасній Україні. У державному управлінні слід орієнтуватися на формування дієвої команди не тільки з людей, обізнаних у галузях економіки, банківської справи, безпеки та оборони, що мало бути першочерговим завданням, а й із фахівців права, освіти, науки та культури. Щоб залишатися в європейському співтоваристві сучасною модерною країною, яка крокує в ногу з іншими в усіх сферах, зокрема й гуманітарній, необхідно приділяти цим галузям значну увагу, зокрема й фінансувати їх не за залишковим принципом.

У сучасних умовах російсько-української війни, прагнення кремлівського керівництва реалізувати проект «Русского мира» засвідчують, що крім бойових дій на Сході України активізувалися атаки в гуманітарній сфері – мовній, культурній, інформаційній, конфесійній, політиці історичної пам'яті, яка визначає національну ідентичність кожного українця. Наступ на них – загроза самому існуванню України як незалежної держави. Саме сьогодні визначаються доля України та майбутнє українського народу, і від громадян та їхньої здатності

підтримувати й захищати незалежність і територіальну цілісність України, національну ідею багато в чому залежить успіх у збереженні України та її дальшої розбудови.

Джерела та література:

1. Любовець О.М. Напрями історіографічних досліджень та перспективи вивчення феномену Гетьманату П. Скоропадського / О.М. Любовець // *Національна та історична пам'ять. Зб. наукових праць. – Вип. 7. Спецвипуск «Павло Скоропадський – останній гетьман України (до 140-річчя від дня народження)».* – К, 2013. – С. 15–23.
2. Ралдугіна Т.П. Павло Скоропадський – нащадок славетних українських родів (за матеріалами Національного музею історії Києва) / Т.П. Ралдугіна // *Національна та історична пам'ять. Зб. наукових праць. – Вип. 7. Спецвипуск «Павло Скоропадський – останній гетьман України (до 140-річчя від дня народження)».* – К, 2013. – С. 95–106.
3. Ярова Г.І. Матеріали родини Скоропадських у збірці Музею гетьманства / Г.І. Ярова // *Національна та історична пам'ять. Зб. наукових праць. – Вип. 7. Спецвипуск «Павло Скоропадський – останній гетьман України (до 140-річчя від дня народження)».* – К., 2013. – С. 107–113.
4. Нора П. Всемирное торжество памяти / П. Нора // *Неприкосновенный запас. Дебаты о политике и культуре.* – 2005. – № 2–3 (40–41).
5. Киридон А. Гетеротопії пам'яті: Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті / Алла Киридон. – К.: Ніка-Центр, 2016.
6. Бойко В. Роздуми на могилі Павла Скоропадського / В. Бойко // *День.* – 2018. – № 8–9. – 17 березня.
7. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Головний редактор Ярослав Пеленський / П. Скоропадський. – Київ – Філадельфія, 1995. – 493 с.
8. Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси / Р.Я. Пиріг. – К., 2011. – 336 с.; Пиріг Р.Я. Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір. – К., 2016. – С. 326; Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: між Німеччиною і Росією / Р.Я. Пиріг. – К., 2008. – С. 9–27; Українська держава – жорсткі уроки. Павло Скоропадський. Погляд через 100 років. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. – 336 с.; Папакін Г. Павло Скоропадський – патріот, державотворець, людина / Г. Папакін. – К., 2003; Папакін Г. Павло Скоропадський та 100-річчя Української академії наук. До 100-річчя НАН України / Г. Папакін. – К., 2018. – 336 с.; АВЕ. До 100-ліття Гетьманату Павла Скоропадського. – Вид. 1. – К.: Українська прес-група, 2018. – 680 с.; Воронько Л.О. Українське державотворення в добу Гетьманату 1918 року: роль та значущість діяльності П. Скоропадського / Л.О. Воронько. – *Державне управління: теорія та практика.* – 2016. – № 1. – С. 22–34.
9. Пиріг Р.Я. Українська гетьманська держава 1918 року. Історичні нариси / Р.Я. Пиріг. – К., 2011. – С. 326–336.
10. Андрусишин Б.І Вищі органи регулювання соціально-трудою сферою Української Держави (1918 р.) / Б.І. Андрусишин // *Національна та історична пам'ять. Зб. наукових праць. – Вип. 7. Спецвипуск: «Павло Скоропадський – останній гетьман України (до 140-річчя від дня народження)».* – К., 2013. – С. 114–123.
11. Дорошенко Д. Історія України. 1917–1923 рр. – Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 року / Д. Дорошенко. – Ужгород, 1930. – 352 с.

12. Осташко Т. Дорошенко Петро Якович / Т. Осташко // ЕІУ. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 2004. – С. 204.
13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 2607. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 1–2, 8; Оп. 1. – Спр. 61. – Арк. 52, 12, 42.
14. Державний вісник. – 1918. – 24 вересня.
15. Завальнюк О.М. Гетьманат Павла Скоропадського: розбудова національної університетської освіти [Електронний ресурс] / О.М. Завальнюк // Гетьманат Павла Скоропадського: історія, постаті, контроверсії: [матеріали Всеукр.наук.конф., 19–20 трав. 2008 р.]. – Режим доступу: <http://coollib.com/b/256112/read/>. – Назва з екрана.
16. Воронько Л.О. Українське державотворення в добу Гетьманату 1918 року: роль та значущість діяльності П. Скоропадського / Л.О. Воронько // Державне управління: теорія та практика. – 2016. – № 1. – С. 3–20.
17. Последние новости. – 1918. – 13 июля.
18. Архів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. – Ф. 1. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 103.
19. Дубровіна Л. Створення Національної бібліотеки Української Держави та її концепція / Л. Дубровіна // Студії з архівної справи та документознавства. – 1999. – Т. 5. – С. 139–142.
20. Болдирев В.В. Архівна справа в Україні в 1917–1921 р.р. / В.В. Болдирев // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.). – К., 1998.
21. Наше минуле. – 1918. – № 3. – С.142.
22. Біляшівський Б.М., Біляшівський М.М. Будівничий української культури (М.Ф. Біляшівський) / Б.М. Біляшівський, М.М. Біляшівський // Репресоване краєзнавство (20-30-ті роки). – К., 1991. – С. 21–25.
23. Нестуля О.О. Біля витоків державної системи охорони пам'яток культури в Україні (Доба Центральної Ради, Гетьманщини, Директорії) / О.О. Нестуля. – Київ – Полтава, 1994. – 240 с.

© Елена ДЕНИСЕНКО

ИСТОРИЧЕСКАЯ ПАМЯТЬ ОБ УКРАИНСКОЙ ДЕРЖАВЕ (1918 г.): ДОСТИЖЕНИЯ В ГУМАНИТАРНОЙ СФЕРЕ

В статье сосредоточено внимание на важности сохранения периода Гетманата, роли Павла Скоропадского как государственного деятеля в исторической памяти. На основании анализа архивных материалов и сквозь призму воспоминаний гетмана П. Скоропадского предпринята попытка рассмотреть его деятельность в период существования Украинской Державы (1918), раскрыть достижения правительства П. Скоропадского в гуманитарной сфере, выделить успехи в развитии образования, науки и культуры. В статье также акцентируется внимание на основных предпосылках формирования правительства, уроках того периода, которые важны сегодня в контексте становления и строительства Украинского государства в условиях российско-украинской войны и наступления извне на гуманитарную сферу.

Ключевые слова: гетман, Гетманат, Украинская Держава, память.

© *Olena DENISENKO*

HISTORICAL MEMORY ABOUT THE UKRAINIAN STATE (1918): ACHIEVEMENTS IN A HUMANITARIAN SPHERE

Rapt attention on importance of maintainance of period of Hetmanate, role of Pavlo Skoropadskogo, as a statesman in historical memory. On the basis of lead through of analysis of the archived materials and through the prism of flashbacks of hetman P. Skoropadskogo an attempt to probe his activity in the period of existence of the Ukrainian State (1918), to reveal the achievements of the Government of P. Skoropadsky in the humanitarian sphere, to distinguish achievements in the development of education, science and culture. The article also focuses on the basic principles of the formation of the government, the instructive lessons of that era, which are important for the present in the context of the formation and development of the Ukrainian state in the conditions of the Russian-Ukrainian war and the offensive outside the humanitarian sphere.

Keywords: *Hetman, Hetmanat, Ukrainian State, memory.*